

כשל שוק ההיוון

משנת 2000 צומצמה יכולת המשיכה החד פעמית לטובת קצבה | בתיקון 190 היא הורחבה אך היצרנים לא עדכנו את תנאי התוכניות בהתאם, היועצים והסוכנים לא הפנימו את רזי ההיוון ובפועל לא מתאפשרת משיכה חד פעמית יעילה

עמדת המדינה:

מבוטחים פנסיוניים צריכים פנסיה.

במס ובמועד המשיכה, האפשרות למשיכה חד פעמית היתה קיימת "כאילו" היה מדובר בקופת גמל בבנק. בניח לרגע, שבשנת 1990 אדם בן 30 בוטח במסגרת תכנית פנסיונית שבה התשואה נטו 3%, על שכר של 20 אלף שקלים והפרשות בשיעור 5%+5% + 8.33%. לולא נערכה בשנת 1990 תחזית לגיל 67, היא היתה מעלה כי בסך הכל יעמוד לרשותו סכום תגמולים כולל של 1.6 מיליון שקלים, כולו למשיכה חד פעמית פטורה או משיכות חד פעמיות בכל מועד מכאן ואילך.

המצב משנת 2000 ועד שנת 2008 - תיקון 3

מבחינת המדינה, המצב שבו במועד ההפרשה תכניות קצבה איננה מחייבת את חיוב העובד במס ללא גבול ובמועד המשיכה הצבירות תימשכנה כהון היה בלתי נסבל. מאז ומתמיד, המדינה מעודדת חוסכים לקבל קצבה (כזכור, היה ניכוי מוגדל לעצמאים בגין הפרשות לקצבה). היא אכן עוודה את המבוטחים להפריש לקצבה במטרה למשוך קצבה, אבל אלה בפועל לא עשו זאת. כך, אגב, גם בנושא רצף קצבה עד שנת 2000. יעוד לקצבה, אבל במטרה לקבל פטור נוסף בחרטה.

- מעוניין במשיכה חד פעמית של תגמולים? נא להפקיד בקופת גמל לתגמולים (בנקאים או בחברת ביטוח).
 - מעוניין להימנע מתשלום מס בגין הפרשת מעביד לתגמולים מעל תקרה? נא להפקיד בתכנית קצבה תוך כדי משיכת הכספים כדין רק בדרך של קצבה.
- השוק הגיב בזריזות לשינוי זה. הן הסוכנים והן חברות הביטוח:

עובדה:

מבוטחים פנסיוניים רוצים למשוך הון.

ענף הביטוח הפנסיוני הינו מטבעו ענף שמרן. למרות זאת, שתי סיבות מרכזיות מביאות אותו מעת לעת להתעורר, לבצע שינויים ולחדש חידושים:

- רעיונות שיווקיים שאמורים להצעיד אותו קדימה. דוגמאות בולטות ניתן למצוא בשיווק פוליסת "עדיף" של חברת הסנה, פוליסת "חיונית" של חברת ציון וקרן הפנסיה "תשורה" מבית היוצר של סיימון את ויזל ועוד.
- רגולציה, כמובן. הענף נאלץ לבצע שינויים ולהתאים עצמו לתנאים החדשים ש"נכפו" עליו על ידי המדינה. דוגמאות לא חסרות, ולמעשה כל דור של תכניות ביטוח נולד בין היתר מסיבות של רגולציה.

המצב עד שנת 2000 - תיקון 120

במשך תקופה ארוכה ביותר, עד שנת 2000 (למעט פוליסות במעמד עמית עצמאי, שנת 1997) לא היתה כל משמעות לאופי הצבירות בהיבט המשיכה. כספי פיזיים, בין בהון ובין בקצבה, ברי משיכה במועד העזיבה. כספי תגמולים, בין בהון ובין בקצבה, ברי משיכה בתנאים זהים. לכספי תגמולים בקצבה היה יתרון בולט במועד ההפרשה מעל תקרת שכר מסוימת. מעל אותה תקרה, הפרשת המעביד לתגמולי הון נחשבה כהכנסה בידי העובד במועד ההפרשה, בעוד שאותה הפרשת מעביד לתגמולים בקצבה לא נחשבה כהכנסה בידי העובד במועד ההפרשה.

לאור זאת ומאחר ותנאי המשיכה היו זהים לאלה של תגמולים בהון, כל בעלי השכר הגבוה היו מבוטחים בתכניות קצבה (או בתכניות הון עם נספח קצבה), לפחות על חלק השכר מעל אותה תקרה. התוצאה היתה שבמועד ההפרשה לא היה חיוב

משכו קרן השתלמות, ואחת ל-15 שנה (או ליתר דיוק, המתוחכמים עשו זאת כל שנה על בסיס 15 שנה, והמבין יבין) משכו את קופת הגמל ועשו רמונט בבית. הגיעו כל אותם חוגגים לגיל פרישה והחלו להתכבין שהמדינה נטשה אותם ואין להם ממה לחיות.

● **המדינה מכירה בהפרשות הסוציאליות לצרכי מס (45,47,17)** – בגלל סעיפים אלה היא גובה פחות מס ויש לה זכות לקבוע לאן תנותבנה הטבות אלה. ייתכן והלכה כאן קצת רחוק מידי אבל אי אפשר להגיד שאין לה זכות לקבוע. ראה סעיף ראשון. כאשר נתנה יד חופשית לאזרח לקבוע את עתידו, יצאה נפסדת שלוש פעמים – גם נתנה הטבות מס ולא גבתה מס מלא, גם אותם פנסיונרים קשי יום טוענים נגדה טענות קשות וגם היא נדרשת לשלם להם

ניתן לקבל סכום חד פעמי מהתגמולים בקצבה על ידי היוון הקצבה לפי תנאי התוכנית. סכום ההיוון הפטור מוגבל ויש בו סייג מהותי: חוק הפיקוח על קופות הגמל מתנה היוון בכך שלאחריו תישאר פנסיה מזערית

● סוכני הביטוח "הדהירו" את המבוטחים לשינוי במבנה הפרשות. השינוי המקובל (והמוצדק דאז, לפי דרישת לקוחות עם העדפת סכומים חד פעמיים) היה 5% עובד לתגמולים על מלוא השכר להון, 5% מעביד לתגמולים הון עד לתקרה ומעבר לזה לקצבה.

● חברות הביטוח מיהרו להוסיף נספח הון לפוליסות ממשפחת העדיף – הפוליסה הנמכרת ביותר באותם זמנים, אשר הפך את החלק עליו חל הנספח לתוכנית הונית. הסיבה המרכזית להוספת הנספח היתה חשש כבד שהמבוטחים (שברובם רצו אפשרויות למשיכה חד פעמית) יסלקו את הפוליסות ויפתחו תחתן תוכניות הוניות. אם נחזור לדוגמה שלנו, ניאלץ בשנת 2000 לשנות את תחזית מבנה הסכום לפרישה שכן, חלק המעביד מעל תקרה אינו מאפשר משיכה הונית. נניח לצורך הדיון שמבנה ההפרשות השתנה כדלקמן:

● **חלק העובד** – 20,000 שקלים והפרשה בשיעור 5% להון.

● **חלק המעביד** –

○ 10,000 שקלים והפרשה בשיעור 5% להון.

○ 10,000 שקלים והפרשה בשיעור 5% לקצבה.

לו נערכה בשנת 2000 תחזית עדכנית לגיל 67, תחת אותה תשואה, בסך הכל יעמוד לרשותו סכום תגמולים כולל זהה בסך 1.6 מיליון שקלים אולם מרכיביו יהיו שונים, כמפורט להלן:

● 1.36 מיליון שקלים למשיכה הונית חד פעמית פטורה.

● 240 אלף שקלים למשיכת קצבה.

במונחים יחסיים, כ-85% להון ו-15% לקצבה.

נשאלת השאלה, אם בכל זאת ניתן לקבל סכום חד פעמי מהתגמולים בקצבה. התשובה היא חיובית. את הקצבה ניתן להוון לפי תנאי התוכנית. בהנחה שמדובר בקצבה מזכה, ההיוון הפטור המרבי ייגזר מהיוון 35% מסכום הקצבה המזכה. יש לזכור, שהיוון פטור זה הביא לכך שמענק הפיצויים שהיה יכול להיות פטור הפך לחייב במלואו או בחלקו, לפי נוסחת השילוב הידועה.

המצב משנת 2008 - תיקון 3

בתיקון 3 הבהירה המדינה באופן חד משמעי ובלתי נדרש לפרשנות מיותרת כי היא רוצה שהמבוטחים יקבלו פנסיה. קודם כל פנסיה.

בינינו, זה די מאד מוצדק ומשתי סיבות:

● **מההיבט סוציאלי** – הגיע אדם לגיל פרישה, חובה שיהיה לו ממה לחיות ולא ייפול כנטל לא על המדינה ולא על משפחתו. אני משוכנע שכל אחד מכם ימצא בסביבה הקרובה לו כאלה ש"חגגו" על הכספים הפנסיוניים. בכל עזיבת עבודה משכו פיצויים והחליפו רכב, בכל שש שנים

עד כה, פורש שברשותו קצבה וקופת גמל הונית יכול היה לתכנן תזרים מזומנים הכולל מענקים וקצבאות על פני ציר הזמן (מה שנקרא בעגה המקצועית כיום תכנון פיננסי – לייף פלנינג) ללא מגבלות.

מהיום קדימה והחמרת המצב ככל שנקדם קדימה בזמן, פורש שברשותו קצבאות יתקשה מאד לייצר לו תזרים מבוקש (גם ללא קשר סעיף 23 לחוק הפיקוח).

הסיבות:

- **היצרנים** לא יצרו מנגנוני היוון גמישים שיאפשרו משיכת תזרימי מזומנים חד פעמיים מבוססי היוון כתחליף למשיכה ההונית.
- מרבית **הסוכנים והיועצים** (ואני מבסס קביעה זו לאחר הדרכה של עשרות מהם בנושא) לא הפנימו את רזי ההיוון ואת יכולת הפריסה של היוון חייב.

הטיפול בכשל

ראשית, הקדמה לגבי שני השחקנים המרכזיים:

- **היצרנים** – אני ער לרצונם "להשאיר את הכסף בבית", כלומר האינטרס שלהם הוא שהפורש ימשוך את הכסף רק בדרך של קצבה. יחד עם זאת, צרכי המבוטח, לפחות באופן מוצהר, הם נר לרגליהם.
- **הפורשים** – נושא התכנון הפיננסי צובר תאוצה בעת האחרונה, ובצדק. לפורש יש דרישות תזרימיות (במובחי נטו כמובן) לקצבאות ולסכומים חד-פעמיים. הוא חייב יועץ, סוכן או מתכנן מקצועי אשר יהיה שם עבורו ויסייע לו לייצר ממקורותיו השונים את התזרים המבוקש.

הטיפול עצמו פשוט:

- **מצד היצרנים** – ייצור מנגנוני היוון גמישים:
 - **היוון לתקופות היוון בלתי מוגבלות** (לא רק לחמש שנים ולצמיטיות) אלא, לשנה, שנתיים, שלוש וכך הלאה.
 - **יכולת היוון חלקי או מלא תוך כדי קבלת הקצבה.** לדוגמה, אני מעוניין למשוך קצבה בעוד ארבע שנים ולבצע תוך כדי קבלתה היוון שיניב 150 אלף שקלים וכך גם בעוד שמונה שנים.
 - **מצד הסוכנים והיועצים:**
 - שליטה מוחלטת ברזי ההיוון, כולל נוהל הפריסה החדש מתיקון 190.
 - עדיף להיות ממוכנים בנושא זה.
- כשל שוק זה ממש אינו מחויב המציאות. בכוחנו אנו, הסוכנים והיועצים, וכל ציבור המבוטחים, לדאוג לתיקונו. אנו נגדיר מאפיין חדש בתכנית פנסיונית והוא גמישות היוון. השאר יעשה מעצמו.

סכומים גדולים (במובחי תוחלת חיים) להבטחת הכנסה. בשנת 2008, במסגרת תיקון 3 נעשה שינוי מהותי בהפרשות לביטוח פנסיוני. המסלול ההוני נסגר וכל ההפרשות הופנו לקצבה.

לו נערכה בשנת 2008 תחזית עדכנית לגיל 67, בסך הכל יעמוד לרשותו סכום תגמולים כולל זהה בסך 1.6 מיליון שקלים אולם מרכיביו יהיו שונים, כמפורט להלן:

- 865 אלף שקלים למשיכה הונית חד פעמית פטורה.
- 735 אלף שקלים למשיכת קצבה.
- במובנים יחסיים, כ-54% להון ו-46% לקצבה.

לו ביצענו את התחשיב לעיל למבוטח החל משנת 1991, החלק היחסי להון היה קטן יותר ובו ביצענו את התחשיב לעיל למבוטח החל משנת 2008, התוצאה הייתה 0% להון ו-100% לקצבה.

נשאלת השאלה, האם בכל זאת, ניתן לקבל סכום חד פעמי מהתגמולים בקצבה. התשובה היא חיובית. את הקצבה ניתן להוון לפי תנאי התוכנית. בהנחה שמדובר בקצבה מזכה, ההיוון הפטור המרבי ייגזר מהיוון 35% מסכום הקצבה המזכה עם סייג. והסייג הוא מהותי.

סעיף 23 לחוק הפיקוח על קופות הגמל מתנה היוון בכך שלאחר ההיוון, תישאר פנסיה מזערית שלא תפחת מסכום של 4,481 שקלים (נכון למועד כתיבת שורות אלה). והיה והקצבה נמוכה מסכום זה, ניתן להוון עד 25% לתקופה של עד 5 שנים.

המצב משנת 2012 - תיקון 190

בתיקון 190 ביצעה המדינה תיקון טכני בו הגדירה מנגנון חדש לניצול פטורים בין מענקי פיצויים, קצבה מזכה והיוון קצבה מזכה ו/או מוכרת.

עד תיקון 190 נדרש הפורש לקבל החלטה בינארית בין פטור על המענק או פטור על הקצבה. במידה ובחר בפטור על הקצבה, ניתן היה לנתב את הפטור לטובת קצבה שוטפת פטורה או היוון פטור של אותה קצבה.

מתיקון 190 קיים הון פטור (בסך 663,201 שקלים נכון למועד כתיבת שורות, אלה אשר יעלה באופן מדורג עד לסכום בסך 1,021,482 שקלים בשנת 2025), אותו ניתן לנצל באופן חופשי לטובת מענק פטור, קצבה מזכה והיוון קצבה מזכה ו/או מוכרת. כפי שכתבתי במאמר קודם, הימים בהם אדם בחר בקבלת מענק פטור יעברו מן העולם. פועל יוצא מכך, שהמקור היחידי לקבלת סכום חד פעמי פטור יהיה היוון.

מהות הכשל

אחת הסיבות להגדרת יתרת ההון הפטורה והשימוש בה במתכונת שהוגדרה ובמדרגות הגידול שלה היא לתת מענה ליכולת המשיכה ההונית הבלתי מוגבלת בסכומים ובמועדים שהייתה בעת שניתן היה להפריש להון.

הכותב הינו B.Sc., C.L.U.(Isr)

מנכ"ל חברת פתרונות מתקדמים בלייף פלנינג